

Obrazloženje selekcije za XXII festival bosanskohercegovačke drame

Za ovogodišnji Festival bosanskohercegovačke drame pogledala sam prijavljenih devet predstava iz osam pozorišta, sedam u Bosni i Hercegovini i jednog iz Srbije. Taj broj je veoma mali, s obzirom na činjenicu da su u prethodnim godinama selektori gledali po dvadesetak i više predstava. U našim pozorištima produkcija je ukupno sve manja i manja i rijetko se gdje može vidjeti po šest novih naslova u sezoni, što je bila dugogodišnja praksa. Sigurno je jedan od uzroka tome loša finansijska situacija i posebno nakaradna stavka u načinu finansiranja pozorišta, gdje osnivač pokriva troškove tzv. hladnog pogona, materijalne troškove i plaće, ali ulaže malo ili ništa u samu pozorišnu produkciju, koja je smisao i razlog postojanja ovih ustanova. S ovog mjesta želim skrenuti pažnju na te apsurdne okolnosti i apelirati, ukoliko takav apel danas uopće ima smisla, na obezbjeđenje javnih sredstava za proizvodnju predstava, cilja i razloga postojanja pozorišta svuda u svijetu.

Odavno se tvrdi da naša pozorišta premalo igraju domaće tekstove i možda ovaj mali broj predstava prijavljenih na festival govori i o tome. Ipak, svake godine se kako na Festivalu, tako i na konkursu za domaću dramu vidi da dramskih pisaca ima, imamo svoje mrtve i živuće klasike, autore srednje generacije, a stalno se pojavljuju i nova imena. Budući da smatram da je ulazak mladih autorica i autora od vitalnog značaja za bosanskohercegovačku dramu, odlučila sam to podvući izborom čak dvije debitantske drame.

Što se tiče tematskogi idejnog kruga, usudila bih sa sa olakšanjem ustvrditi da je u bosanskohercegovačkoj drami nakon tridesetak godina rat konačno završen, ili barem naziremo njegov kraj. Normalna je to posljedica pojave

dramskih pisaca koji su mladi i rat ne pripada njihovom neposrednom iskustvu, ali – možda još važnije – napuštanja u društvenom i umjetničkom životu opsesije ratnim događanjima, koja je trajala dugo u sasvim razumljivim okolnostima, ali koju jedno zdravo društvo (ili bar društvo na putu ozdravljenja) mora konačno pospremiti u historijski kontekst kome pripada. Naše drame konačno počinju govoriti o životu ljudi danas, o njihovim aktualnim problemima, bilo da je to egzodus u inostranstvo, melankolija nostalgije, čežnja mladih djevojaka za normalnim i ispunjenim životom, a i u postavkama klasičnih djela reditelji u ovoj selekciji pronalaze vezu sa savremenim čovjekom, bilo da je to bezumni materijalizam i opsesija zgrtanja novca ili nacionalizam doveden do apsurdna smještanjem u daleku budućnost, koja po svemu podsjeća na sadašnjost. Iz historijskih, epskih okvira ratnih priča bosanskohercegovačka drama se vraća ličnim, intimnim problemima te problemima porodice. Time – na našu veliku sreću – počinje ličiti na prosjek evropske drame na bilo kojoj sceni danas. Naravno, lično i porodično ne isključuje specifičnu političnost svih ljudskih odnosa; porodice posrću pod teretom posttranzicijskog kapitalizma, mladi ljudi u svojoj žudnji za životom udaraju o zidove siromaštva, provincijalizma, apatije roditelja... čak i Andrićev lik Gospođice, koja ignoriše države, politike i ratove u svojoj opsesiji novcem podsjeća na pokušaje savremenog čovjeka da izgradi svoje lično, hermetično zatvoreno carstvo.

Još jedna napomena: nisam tražila tzv. najbolje predstave, niti zanatski najvještije, niti umjetnički najzaokruženije. Mislim da to nije smisao Festivala bosanskohercegovačke drame. Pokušala sam, u ovom nevelikom izboru, pronaći najzanimljivije drame, koje nam govore u kom se trenutku nalazi i u kom pravcu se kreće savremena bh. drama, njena tematika i estetika.

Dozvolite da kažem par riječi o svakoj od pet odabranih predstava. Redoslijed je slučajan.

1. Emina Kovačević: Zbogom, Kalifornijo (Narodno pozorište Mostar, režija Lajla Kaikčija)

Debitantski tekst Emine Kovačević govori o današnjem Mostaru iz perspektive prije svega njegovih mladih stanovnika; djevojčice koja se zaljubljuje prvi put, lokalnog muzičara, ljudi koji odlaze u inostranstvo i opet se vraćaju u rodni grad. Iako drama u osnovi ima porodičnu strukturu, sudbina mladih ljudi je u njoj centralna tema. Kolaž scena s različitim dramskim i komičnim akcentima obojen je izvjesnom toplinom lokalnog kolorita i ispisan kao svojevrsna posveta i izjava ljubavi gradu Mostaru.

2. Ružica Aščić: Zid (Hrvatsko narodno kazalište u Mostaru, režija Christian Jalžević)

Još jedan debitantski tekst, do koga je Hrvatsko narodno kazalište došlo kroz svoj konkurs za dramske tekstove mladih autora pisane na hrvatskom jeziku. Programatski je onda angažiran i reditelj – debitant, u potrazi za jednim svježim izričajem mlade generacije. Tekst Ružice Aščić govori o jednoj disfunkcionalnoj porodici, u kojoj se djeca čine odraslijima od starijih. Osim porodičnih trauma, pokretač drame je i promjena koja prijeti da zauvijek sruši mali svijet njihove nostalgije. Reditelj Jalžević je poentirao elemente apsurdna tog svijeta i razigrao šarenu lažu budućnosti i modernosti koje nam te promjene nude.

3. Tanja Šljivar: Kao i sve slobodne djevojke (Atelje 212, režija Selma Spahić)
 Tekst Tanje Šljivar je preveden na nekoliko jezika, igran i čitan u više zemalja i naišao na izvrsne kritike. Autorica je dobro poznata zeničkoj publici, dva njena teksta su igrana na sceni BNP-a. U neobičnoj strukturi, koja se većinom sastoji od prepletenih monologa, Šljivar priča o tuzi i snovima grupe tinejdžerki u malom mjestu u Bosni i Hercegovini. Mjesto koje liči na tolika naša mjesta, s propalom prošlošću i mutnom budućnošću, jedini je mogući dom za sedam djevojčica u radikalnoj situaciji, a ovo vrijeme sad je jedino vrijeme u kome mogu početi maštati i graditi svoj život. Rediteljica je predstavu postavila u beogradskom Ateljeu 212, u potpunosti ostajući vjerna i jeziku i mentalitetskom koloritu bosanskog gradića.

4. Ivo Andrić: Gospođica (Narodno pozorište Republike Srpske, režija Đurđa Tešić)

U vrlo dosljednoj i čistoj adaptaciji Vanje Ejduš, te u metaforičnoj scenografiji Dragane Purković Macan, klasična pripovijetka Ive Andrića korespondira s današnjim čovjekom i njegovim opsesijama. Kao i kod Andrića, priča se bazira na studiji karaktera (te tako ogroman teret predstave nosi na leđima nositeljica naslovne uloge Slađana Zrnić), ali i svi ostali likovi ga funkcionalno grade i dopunjuju. Magija novca, posjedovanja, robovanje zgortanju novca vječita je ljudska tema, ali za današnjeg čovjeka, ispražnjenog od mnogih drugih starih vrijednosti i ciljeva često postaje jedina i smrtonosna opsesija.

5. Skender Kulenović (po motivima): Djelidba (Kamerni teatar 55, režija Aleš Kurt)

Prerađujući već klasičnu komediju Skendera Kulenovića, koju smo i posljednjih godina vidjeli valjda u svim bosanskohercegovačkim pozorištima, Aleš Kurt, dosljedno svojoj rediteljskoj poetici, traži ključ izgradnje apsurdnog, iščašenog, svijeta koji se često vodi samosvojnim pravima i zakonima. Pronalazi ga u ideji da se djelidba dobara i nacija dešava u dalekoj budućnosti, u Science – fiction kostimima i realijama. To je krajnje satirički komentar – i za nekoliko stotina godina naši narodi i narodnosti će sve jednako jedni druge varatii ogovarati. Kao osvježenje je također u ovu – originalno – komediju „muških glava“ uveo više ženskih likova, što opet možda podsjeća više na našu političku današnjicu nego na patrijarhalno selo Kulenovićevog vremena. Kurt pravi zanimljiv iskorak u tumačenju klasične bosanskohercegovačke komedije, koja je razvila jednu izvedbenu konvenciju; on pokušava izaći iz te konvencije, pravilno zaključujući da svako teatarsko vrijeme ima svoje čitanje klasike.

Selektorica Festivala
Tanja Miletić-Oručević